

SKRÄPRAPPORTEN 2017

*En rapport från Håll Sverige Rent
om nedskräpningen i Sverige*

OM HÅLL SVERIGE RENT

Skräpet finns överallt – i staden, i naturen och i havet. Håll Sverige Rent arbetar för att förebygga och motverka nedskräpningen. Vi samlar kunskap, driver opinion och tar fram konkreta verktyg och lösningar för att stoppa skräpet.

Håll Sverige Rent är en ideell obunden stiftelse. Arbetet finansieras av bidrag och projektmedel från företag och myndigheter samt genom insamling till 90-konto. Håll Sverige Rent är medlem i FRII och Svensk Insamlingskontroll.

Rapporten är framtagen av Håll Sverige Rent 2017.
Citera gärna, men ange källan.

© Håll Sverige Rent 2017

Håll Sverige Rent, Rosterigränd 4, 117 61 Stockholm
Tel: 08-505 263 00, E-post: info@hsr.se
www.hallsverige.se
facebook.com/hallsverigerent

INNEHÅLL

FÖRORD	5
PLAST	6
Olika typer av plast.....	7
Plast i haven – ett gigantiskt problem.....	8
FAKTA OM SKRÄP	13
Skräpet i staden.....	15
Skräpet i naturen.....	23
Skräpet i havet	25
ANSVAR FÖR NEDSKRÄPNINGEN	33
Lagstiftning kring nedskräpning på land.....	33
Lagstiftning kring marin nedskräpning.....	35
Kommunen – den centrala aktören.....	36
INTERNATIONELL UTBLICK	38
Plastinitiativ.....	38
Skräp in i avfallsdirektivet	39
Konsumenternas beteende måste ändras	40
KÄLLOR	41

FÖRORD

Plasten i haven har blivit en het potatis i politiken. I juni i år genomförs en stor havskonferens i New York där marin nedskräpning är en av de prioriterade frågorna. Och det är bråttom. Haven fylls på med mer och mer plastskräp, och forskning visar att plasten faktiskt kan hamna i vår mat och till slut i oss. Håll Sverige Rents mätningar visar att det mesta av skräpet i havet är plast, och mycket av skräpet är konsumentförpackningar med kort livslängd.

Nedskräpningen är något som engagerar människor. 82 procent av svenska folket tycker att det är ett problem. Och samtidigt är det många som faktiskt också gör något åt det. Varje år deltar hundratusentals människor i våra skräpplockaktiviteter och nästan samtliga kommuner är med och hjälper till i Sveriges förmodligen allra största miljökampanj: Vi Håller Rent.

Även näringslivet är med på tåget. I år startar Håll Sverige Rent nätverket Håll Havet Rent, där en rad företag och andra organisationer är med. Syftet är att diskutera strategier och lösningar på nedskräpningsproblematiken och tillsammans få stopp på den marina nedskräpningen.

Jag känner hopp inför framtiden. Jag tror att vi tillsammans kan hejda utvecklingen och att våra barn och barnbarn slipper få i sig plast när de äter fisk från havet. Men det är nu vi måste agera.

Johanna Ragnartz
VD, Håll Sverige Rent

PLAST

Plast har med sina enastående egenskaper på många sätt bidragit till ett bättre liv för många människor, och är idag en självklar del av vår vardag. Men den har också orsakat stora problem för vår miljö. Haven är fulla med plastskräp – och tillförseln bara ökar.

Plast består av polymerer, en kemisk förening med en kedja av upprepande mindre enheter. Olika plastsorter består av olika polymerer. Dessa kan i sin tur modifieras med tillsatssämnen för att plasten ska bli mer eller mindre mjuk, få olika färger, bli flamsäker med mera.

Plaster tillverkas som mer eller mindre hållfasta. En del plaster tillverkas för att klara stora påfrestningar, andra ska lösas upp under vissa förhållanden.

Varken traditionella plaster baserade på olja eller plaster baserade på förnybara ämnen försvinner om de hamnar i haven. Biologiskt nedbrytbara och komposterbara plaster kräver speciella förhållanden, som syre och mikroorganismer, för att brytas ner. I havet tar den processen mycket lång tid.

Olika typer av plast

TRADITIONELLA PLASTER

Traditionella plaster tillverkas främst av fossila bränslen. Sådan plast försvinner förmodligen aldrig om den hamnar som skräp i naturen, utan fragmenteras till mindre bitar, så kallad mikroplast. Mikroplasten kan sedan spridas vidare i näringskedjan och till slut hamna i dig. Läs mer om mikroplast på sida 10.

BIOPLASTER

Bioplaster är ett samlingsbegrepp för biobaserade plaster och biologiskt nedbrytbara eller komposterbara plaster. Observera att biologiskt nedbrytbara plaster kan vara tillverkade av fossila bränslen.

BIOBASERADE PLASTER

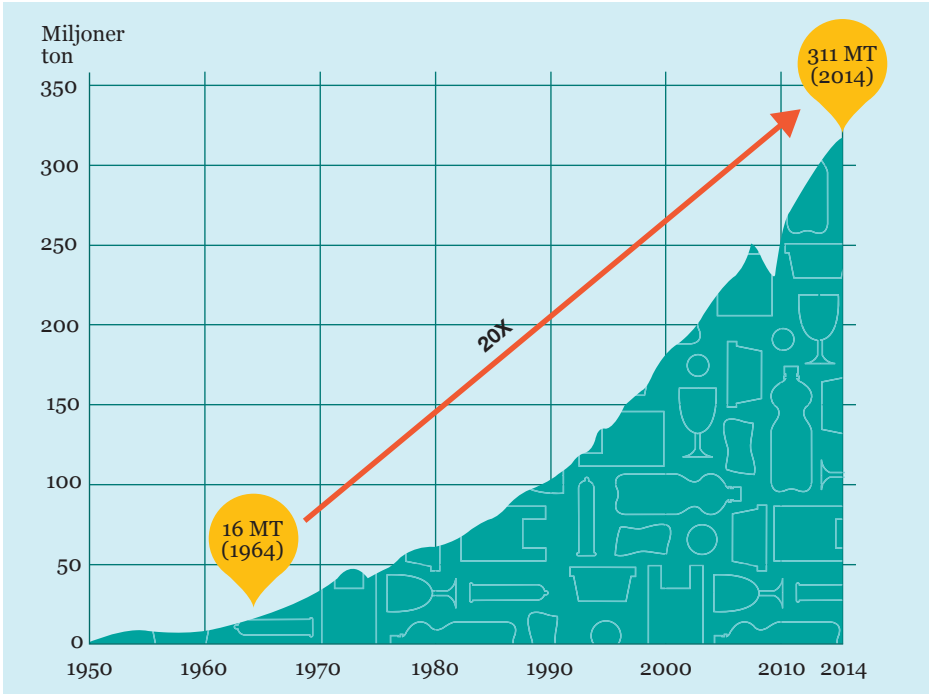
Biobaserade plaster är plaster som är gjorda helt eller delvis av förnyelsebara råvaror istället för olja, som exempelvis sockerrör, majs, soja, ärtor eller vete. En biobaserad plast fragmenteras lika långsamt som en plast baserad på olja – den försvinner alltså förmodligen aldrig om den hamnar i naturen. Det finns ingen enhetlig certifiering för när en plast kan kallas biobaserad, vilket innebär att en biobaserad plast kan innehålla en stor del fossilt bränsle och ändå kallas bioplast.

BIOLOGISKT NEDBRYTBAR PLAST

Biologiskt nedbrytbar eller komposterbar plast kallas den plast som är tillverkad så att den har kortare hållbarhet – och alltså kan brytas ner lättare än traditionell plast. Biologiskt nedbrytbar plast kan vara tillverkad av både förnyelsebara råvaror och fossila bränslen. Den biologiska nedbrytningen av plast kräver speciella förhållanden. Den bryts ner av mikroorganismer, som finns i till exempel komposter, och närvaro av syre. Nedbrytbar plast är ett problem i återvinningsprocessen, eftersom kvaliteten på den återvunna plasten försämras.

ÅTERVUNNEN PLAST

Återvunnen plast minskar användningen av råmaterial från både ändliga och förnybara resurser. Återvunnen plast kan dock innebära något sämre kvalitet, och den kan också innehålla oönskade ämnen.

Tillverkningen av plast har ökat dramatiskt sedan 1960-talet. (PlasticsEurope, *Plastics – the facts.*)
Illustration: Johnny Dyrander.

PLAST I HAVEN – ETT GIGANTISKT PROBLEM

Varje år hamnar runt 8 miljoner ton plast i haven och vi antar att det i dagsläget svävar runt 150 miljoner ton plast i haven, eller 580 000 plastbitar per kvadratkilometer och 51 biljoner partiklar av mikroplast.¹ Och det bara fylls på. Plastproduktionen har skenat sedan 1950-talet, då allting började. Idag tillverkas 9 500 kg plast varje sekund. Under 2014 tillverkades 311 miljoner ton plast.

Hela 40 procent av plastproduktionen används till engångsförpackningar,

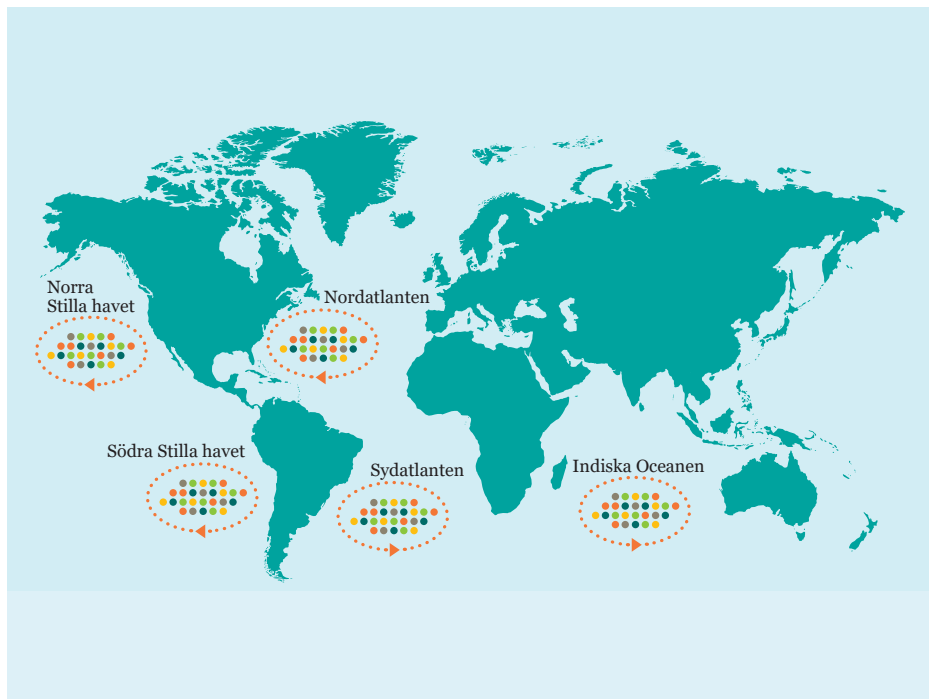
och det är just engångsförpackningar som hamnar högt upp på tio-i-topp-listor över det vanligaste skräpet i havet. Engångsförpackningar är billiga, praktiska och väger lite och samtidigt har de ett litet värde för konsumenten. Återvinningsgraden av plast är låg, i Sverige återvinns 45 procent av plastförpackningarna.²

Kunskapsbristen kring den marina nedskräpningen är stor, och forskare över hela världen arbetar intensivt med att ta reda på mer om den miljökatastrof som nedskräpningen av havet är. Men lite vet vi.

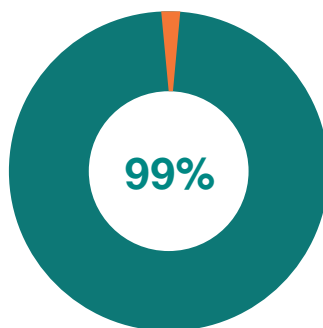
PLAST

Skräp ansamlas i stora skräpkontinenter. Illustration: Johnny Dyrander.

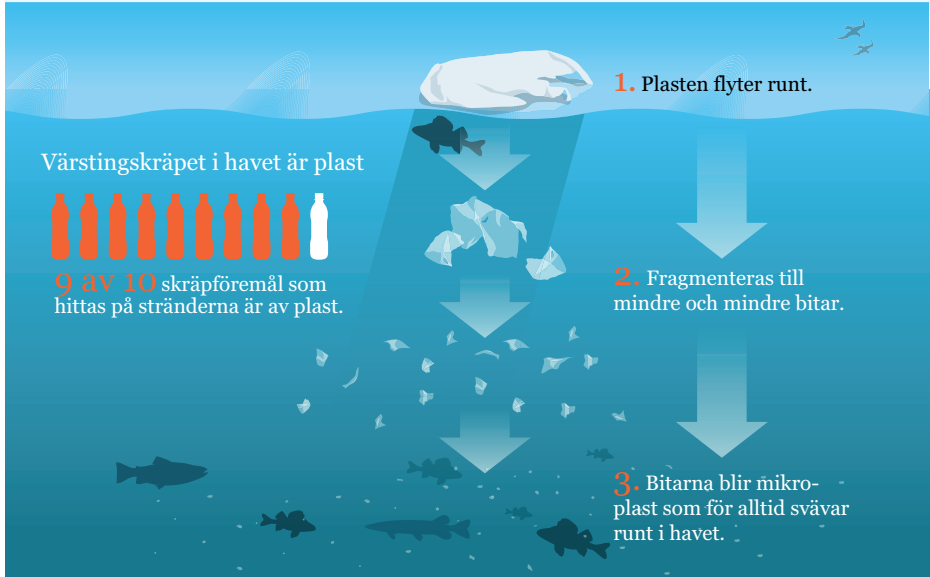
En välkänd uppskattning är att det kommer att vara mer plast än fisk i haven år 2050 om inget görs.³ Det mesta av plasten i havet syns inte; bara fem procent av allt skräp sköljs upp på stränderna igen – resten finns kvar i havet. Där hamnar nästan allt skräp på botten – bara en procent av allt skräp som hamnar i havet finns kvar i vattenmassan.⁴ En del av detta skräp samlas i stora skräpkontinenter, som kallas Great Pacific Garbage Patch.

Marint skräp skadar över 600 marina levande djurarter. En uppskattning är att om utvecklingen fortsätter som idag kommer 99 procent av alla sjöfåglar att ha ätit plast år 2050.⁵

**av alla sjöfåglar
kommer att ha
ätit plast år 2050.**

PLASTEN FÖRSVINNER INTE

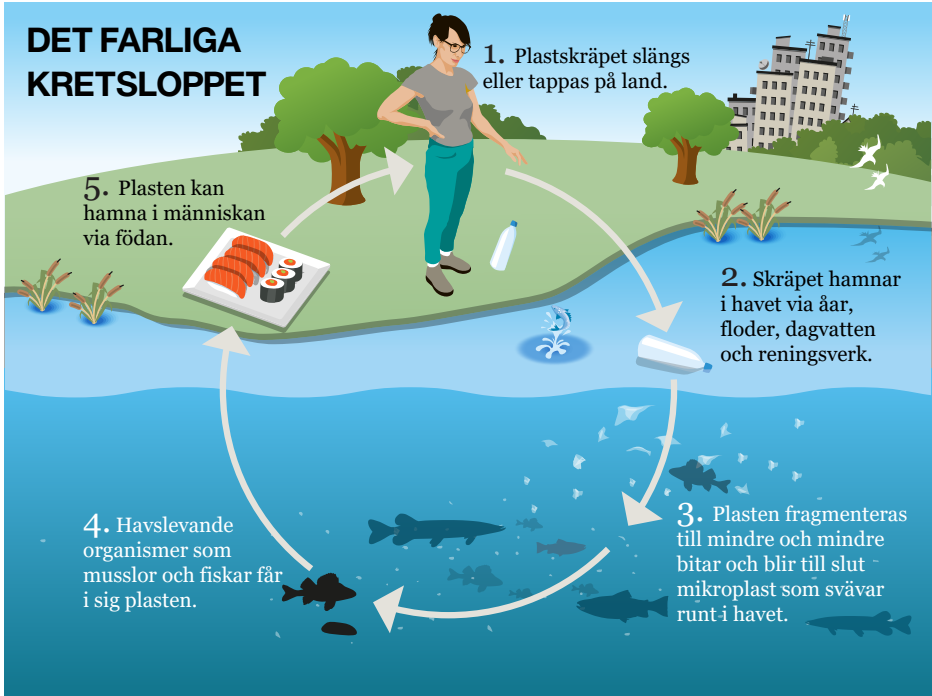
Plasten försvinner inte utan bryts ner till mindre och mindre bitar. Illustration: TT Nyhetsbyrån Infografik.

Hela 80 procent av det skräp som finns i haven kommer från land, och merparten är plastförpackningar och andra föremål av plast. Fartygstrafiken och andra aktiviteter till havs bidrar med resterande 20 procent av skräpet.⁶

Plasten som hamnar i haven försvinner aldrig, utan fragmenteras istället till mikroplaster. En orsak till mikroplast i haven är den plast som slängs på land, och som sedan via floder, reningsverk, dagvatten och andra källor hamnar i havet.⁷

Mikroplast i kosmetiska produkter, kläder, konstgräsplaner och från däckslitage bidrar också till att fylla haven med mikroplast.⁸

Mikroplasten i haven hamnar sedan i marina djur och till slut kan den hamna i dig via maten. Forskning visar att många djur äter mikroplastpartiklar, och att dessa partiklar förs uppåt i näringskedjan. Forskare har också visat att partiklarna kan ta sig från mag-tarmkanalen och vidare in i djurens kropp. Man vet också att mikroplast kan fungera som en magnet och binda upp kemikalier till höga koncentrationer.

Plast på land blir plast i havet. Illustration: TT Nyhetsbyrån Infografik.

Kemikalierna som ansamlats på plasten kan lagras i djuren, och dessa kemikalier kan sedan föras vidare i näringskedjan.⁹

Plastskräpets påverkan på det marina livet är enorm. Stora skräpföremål av plast skadar havslevande djur som sälar och sjöfåglar genom att de till exempel trasslar in sig i skräpet. Sjöfåglar och andra havslevande djur misstar också plasten för mat och svälter ihjäl när deras magar fylls med plast istället för föda.

Det kostar också enorma summor att städa bort allt det skräp som hamnar på kusten. I Sverige finns en hot-spot

på västkusten, där mängder med skräp landar varje år. Där kämpar kommunerna för att städa bort skräpet i ett oändligt arbete.

Det krävs kraftfulla åtgärder för att stoppa nedskräpningen av våra hav från alla aktörer i vårt samhälle.

Indikatorer för källor till marin nedskräpning

Turism

Kommersiella hamnar

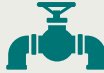
Kustnära industrier och tillverkningsföretag

Deponier

Attityder till nedskräpning

Hantering av bräddningar på reningsverk

Hantering av ensilageplast från jordbruksverksamhet

Fritidsbåtar

Trafik och transporter på kustvägar

Nedskräpning på land och kust

Indikatorer för källor till marin nedskräpning som tas upp i studien Plug the marine litter tap.

Kommunerna kan bidra med att försöka stoppa skräpet redan vid källan. Håll Sverige Rent har tipsat om vilka källor som kommunerna kan undersöka närmare. Här ovan presenteras indikatorer för källor till marin nedskräpning som tas upp i studien Plug the marine litter tap, som Håll Sverige Rent har genomfört med stöd av Nordiska ministerrådet.¹⁰

Producenterna kan bidra med att tillverka förpackningar som lättare kan återvinnas eller som hänger ihop och inte har lösa delar. Ett exempel är att korkarna på plastflaskorna sitter fast i själva flaskan.

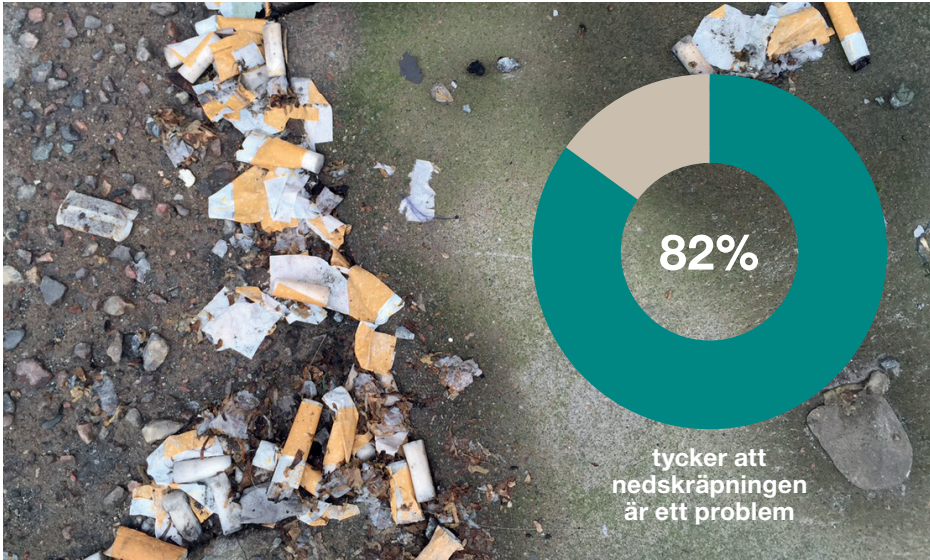
I framtiden kan producenterna få en allt större roll i arbetet med att minska nedskräpningen av plastförpackningar. Läs mer på sida 39.

Konsumenterna kan bidra genom att till exempel aldrig skräpa ner, vara med och plocka upp skräp och genom att undvika onödiga plastförpackningar.

Nedskräpningen av haven är i allra högsta grad en internationell fråga, och det pågår många initiativ runt om i världen för att minska skräpet. Se mer på sida 38.

FAKTA OM SKRÄP

82 procent av svenskarna tycker att nedskräpningen är ett problem, och av dessa är det 32 procent som tycker att nedskräpning är ett riktigt stort problem.

Nedskräpning har många negativa konsekvenser. Förutom att det är fult och störande samt skadar djur och natur finns det stora kostnader relaterade till nedskräpningen. Nedskräpning är ett resursslöseri, det är avfall på villovägar – avfall som borde återvinnas. Vi vet också att skräp föder skräp, och att skräp skapar otrygghet. Läs mer om konsekvenserna av det marina skräpet på sida 11.

En Sifundersökning som Håll Sverige Rent har beställt visar att hela 82 procent av svenskarna tycker att nedskräpningen

är ett problem. Av dessa är det 32 procent som tycker att nedskräpning är ett riktigt stort problem.¹¹ De flesta tycker att det är skräpigt på gator och trottoarer men nästan lika många tycker att det är skräpigt längs bilvägar och vid återvinningsstationer.¹² Det är bara tre procent av svenskarna som inte tycker att det är skräpigt, och det är bara tre procent som tycker att nedskräpningen har minskat de senaste åren. 40 procent tycker att nedskräpningen har ökat och 53 procent tycker att nedskräpningen varit ungefär densamma sista året.¹³

Citat från Håll Sverige Rents undersökning

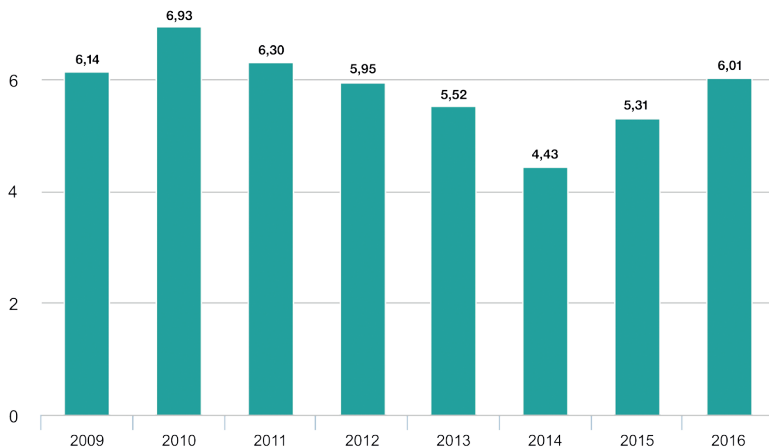
Undersökning Sifo på uppdrag av Håll Sverige Rent 2017. Illustration: Johnny Dylander.

Men vem är det då som skräpar ner? Svårt att veta, eftersom det är ganska få människor som erkänner att de skräpar ner. Det är bara tre procent som uppger att de skräpar ner några gånger i veckan.

De allra flesta, 58 procent, säger att de aldrig skräpar ner.¹⁴ Av de som uppger att de skräpar ner någon gång ibland är det oftast för att skräpet var komposterbart eller för att det inte fanns någon papperskorg.¹⁵

Antal skräp per 10 m² i stadsmiljö

Figur 1 - Medelvärde av resultaten från de kommuner som mätt skräp 2009-2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån. Antalet tätorter som deltagit i mätningen har varierat från år till år vilket gör att datan inte är helt jämförbar.

SKRÄPET I STADEN

Nedskräpningen i Sverige fortsätter att öka. Det visar Håll Sverige Rents undersökningar. Det borde vara tvärtom, eftersom de kommuner som mäter skräp också är duktiga på förebyggande arbete mot nedskräpning. Håll Sverige Rent befarar därför att nedskräpningen i alla de kommuner som inte mäter skräp ökar betydligt mer.

En analys av varför nedskräpningen ökar är svår att göra med det kunskapsunderlag som finns. En orsak kan vara trenden med allt fler snabbmatsförpackningar i kombination den psykologiska mekanismen att skräp föder skräp. Är det redan skräpig i ett område tenderar människor att skräpa ner ännu mer.

Fiktiv trottoar 100 m lång

Om du skulle promenera på en trottoar som är 100 meter skulle du enligt våra mätresultat stöta på sammanlagt 179 olika skräp. Illustration: Johnny Dyrander

Skräpet i tätorten

Snittet för antal skräpföremål per tio kvadratmeter i tätorter har ökat det senaste året, enligt Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyråns skräpmätning i kommuner.

Det finns i snitt sex skräp per tio kvadratmeter i de städer som mäter skräp. Tänk dig att du promenerar längs en trottoar som är två meter bred och 100 meter lång. Då skulle du enligt mätresultaten stöta på sammanlagt 179 skräp, eller 77 fimpar, 60 tuggummin, 16 snus, 10 papperskräp och 7 plastskräp och lite annat skräp.¹⁶

Det skräp som står för den största ökningen är också det absolut vanligaste skräpet: fimpen. I genomsnitt finns det nästan fyra fimpar per 10 kvadratmeter i stadsmiljö.

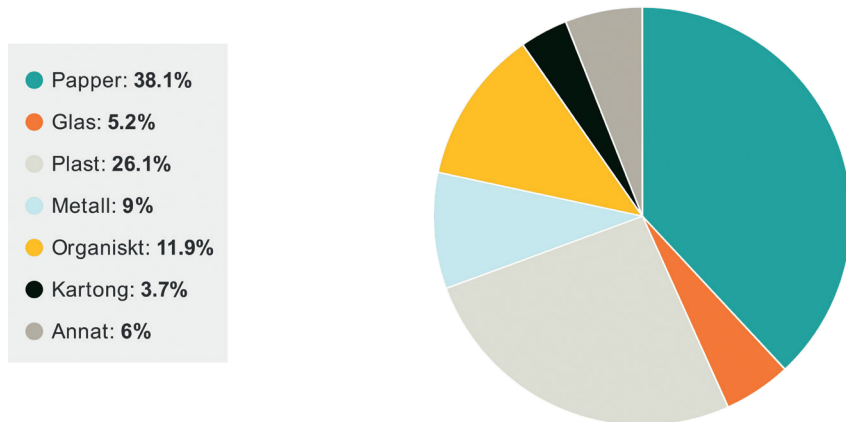
Fimpar står för 64 procent av allt skräp, och fimpen står tillsammans med de andra tobaksrelaterade skräpen cigarettpaket, snus och snusdosor för nästan 80 procent av allt skräp.

Filtret i fimparna består av en slags plast: celluloacetat, som tar lång tid innan det försvinner om det hamnar i naturen.

Skräpfraktioner - utan fimpar och snus inräknat

Figur 2 - Skräpfraktioner i tätorter exklusive fimpar och snus, 2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån.

Den allra fimptätaste punkten i mätningarna innehöll 150 fimpar. Den slumpvis utvalda punkten fanns i Göteborg, och det är ett litet mysterium varför det fanns så många fimpar just där.

Papper och plast är de fraktioner som dominerar bland skräpet då fimpen och snuset exkluderas från statistiken. Glas är ett ganska sällsynt skräp.

Sedan 2013 mäter Håll Sverige Rent tillsammans med Statistiska centralbyrån även den upplevda nedskräpningen. Att nedskräpningen ökar bekräftas av den undersökningen.

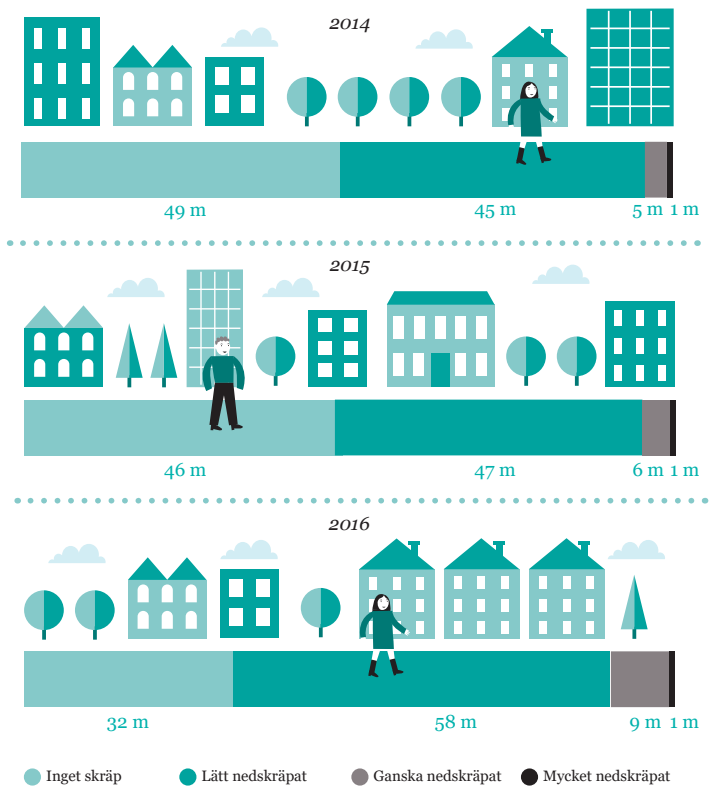

Figur 3 - heatmap Göteborg, 2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån. Färgerna ger en översiktlig bild av hur skräpet var fördelat vid mätdillfället. Skalan går från grön (lite skräp) till rött (mycket skräp). Det finns fler heatmaps på Håll Sverige Rents webbplats.

FAKTA OMSKRÄP

Upplevelse av nedskräpning på 100 meter fiktiv trottoar

Figur 4 - Upplevd skräpsituation i tätorter 2014-2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån.
Illustration: Johnny Dyrander

Inget skräp.

Lätt nedskräpat.

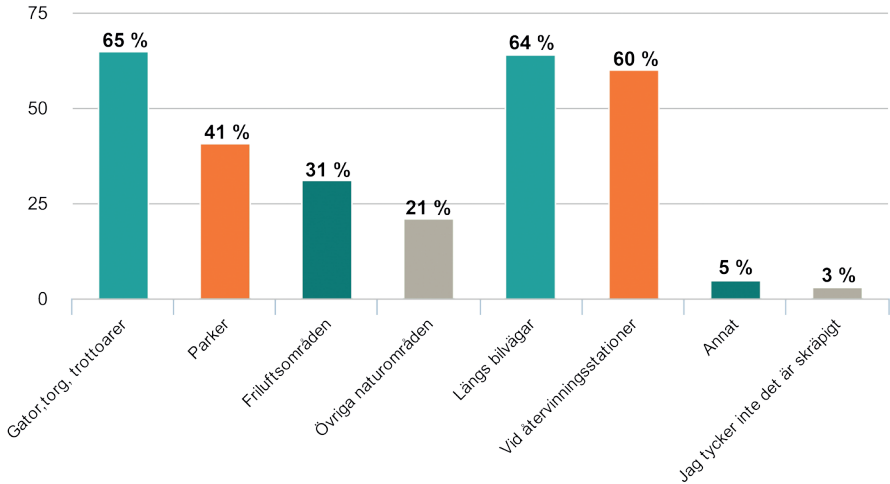
Ganska nedskräpat.

Mycket nedskräpat.

Var är det skräpigt?

Figur 5 - I en Sifo-undersökning fick svenska folket svara på var de tycker att det är skräpigt någonstans. (Flera alternativ kunde väljas.)

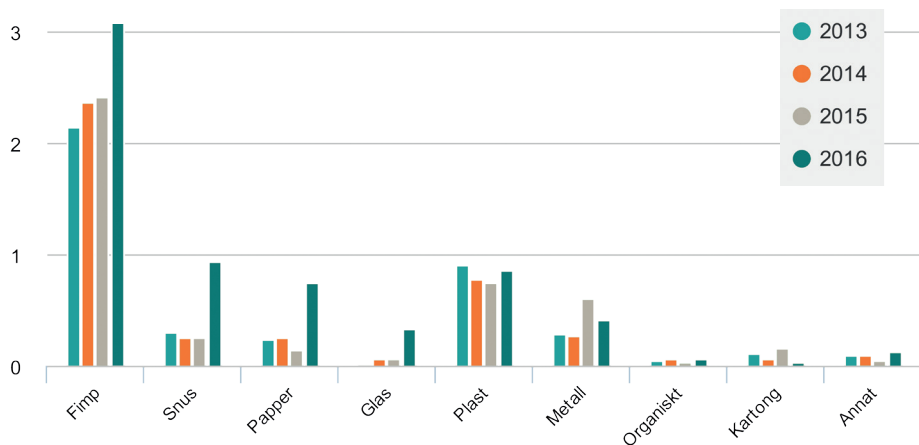
Under 2015 upplevdes 54 procent av de uppmätta ytorna som nedskräpade. För 2016 var den siffran nästan 70 procent. Det kan illustreras med en fiktiv trottoar där 32 meter skulle upplevas som rena, 58 meter som lätt nedskräpade, 9 meter som ganska nedskräpade och sista metern som mycket nedskräpad.

Svenska folket tycker också att det är skräpigast på gator, torg och trottoarer; hela 65 procent tycker att det är skräpigt där. Det visar en Sifo-undersökning som Håll Sverige Rent har genomfört.¹⁷

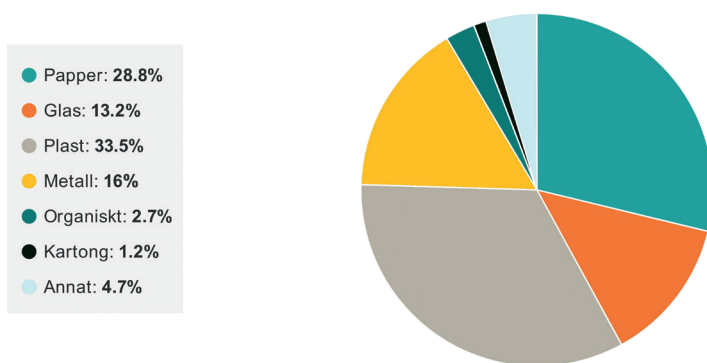

Antal skräp per 10 m² i park

Figur 6 - Medelvärde av resultaten från de parker som deltagit i skräpmätningar, 2013-2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån. Antalet parker som deltagit i mätningen har varierat från år till år, vilket gör att datan inte är helt jämförbar.

Skräp i parker 2016 - utan fimpar och snus

Figur 7 - Skräpfractioner i parker exklusive fimpar och snus, 2016, Håll Sverige Rent och Statistiska centralbyrån.

Skräpet i parken

Även skräpet i parken ser ut att ha ökat under förra året. Snittet ökade från 4,46 skräpföremål per 10 kvadratmeter till 6,88 skräpföremål. Dock är det inte helt jämförbara siffror eftersom antalet parker som mäter skräp varierar från år till år.

Vissa av de parker där nedskräpningen mättes förra året var mycket nedskräpade. I en park i Stockholm, Drakenbergsparken, fanns det drygt 17 skräp per 10 kvadratmeter.

Det vanligaste skräpet i parkerna är fimpen, följt av snus och plast. Och det är många fimpar. En vanlig sommardag kan du hitta 25 000 fimpar i Drakenbergsparken i Stockholm!¹⁸

Om fimpar och snus exkluderas från statistiken består 34 procent av skräpet av plast.

Runt 45 procent av de ytor som mättes förra året upplevdes som nedskräpade av mätpersonalen.

Skärholmens stadsdelsförvaltning, 2016. Från marken till korgen - ett LYFT för 127.

Skräpet i förorten

I de förorter där nedskräpningen mättes förra året har nedskräpningen tvärtom tåtorterna och parkerna minskat. Det är Skärholmen, en förort till Stockholm, som står för den största delen av minskningen.

Det är tydligt att de satsningar som Skärholmen genomfört med projektet

Lyft 127 har gett resultat. I projektet har stadsdelen arbetat mycket med gemenskap och med feriearbetande ungdomar och skapat roliga aktiviteter kring skräpplockning.

Förorterna har också ett lägre snitt jämfört med de andra områden där skräp mätts, och även antalet fimpar är lägre.¹⁹

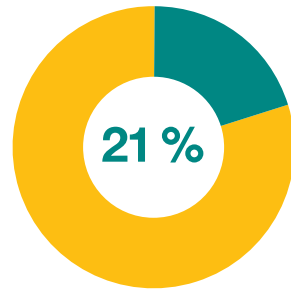

SKRÄPET I NATUREN

Håll Sverige Rent erfar att nedskräpningen i vissa områden i naturen ökar. Stiftelsen får ofta indikationer från markägare, kommuner och organisationer att skräp lämnas kvar i skog och mark. Tyvärr saknas fakta och statistik över utbredningen av problemet.

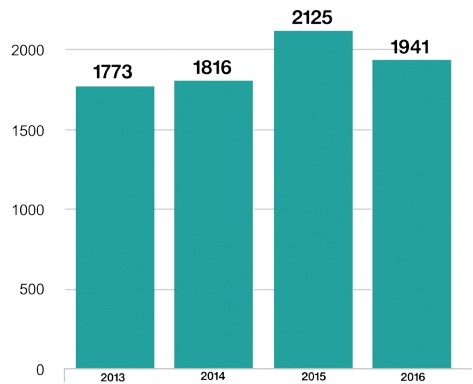
Bilden av att det är skräpigt i naturen stärks av svenska folkets uppfattning. I en färsk Sifo-undersökning tycker 21 procent av de tillfrågade svenskarna att det är skräpigt i skog och mark; alltså ute i naturen! Och 31 procent tycker att det är skräpigt i friluftsområden som elljusspår, badplatser och liknande.²⁰

I de fall när någon dumpat större skräp i skog och mark är det ofta svårt att hitta förbrytaren. Istället är det kommunen som oftast får städa upp. När det gäller den grövre typen av nedskräpningsbrott (alltså ej nedskräpningsförseelse, som leder till en bot, se sida 35) har antalet anmälda brott minskat sedan 2015. Det är dock svårt att veta om det beror på att nedskräpningen minskat eller om det beror på antalet polisanmälningar.

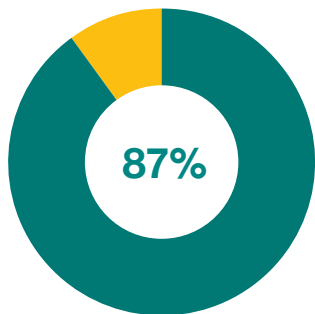

tycker av att
det är skräpigt i
skog och mark.

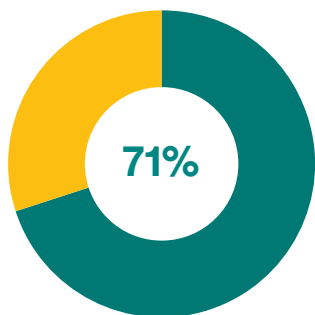
Nedskräpningsbrott 2013-2016

Figur 8 - Anmälda nedskräpningsbrott 2013-2016, Brottsförebyggande rådet

tycker att nedskräpningen i naturen är ett problem

tycker att man själv har ansvaret för skräpet

87 procent av ungdomar mellan 16 – 25 år tycker att nedskräpning i naturen är ett problem. 71 procent tycker att de själv har ett ansvar för det.

Med vår fantastiska allemansrätt följer också en del nedskräpning i naturen. I en undersökning som Håll Sverige Rent gjorde 2016 tyckte 87 procent av ungdomar mellan 16-25 år att nedskräpning i naturen är ett problem. Men det är inte alla som tycker att man själv har ansvar för att det inte blir skräpig, av ungdomar mellan 16-20 i storstaden tycker bara 71 procent att man själv har ansvaret.²¹

Vanligaste skräpet på Kebnekaise

Portionssnus

Godispapper

Toalettpapper

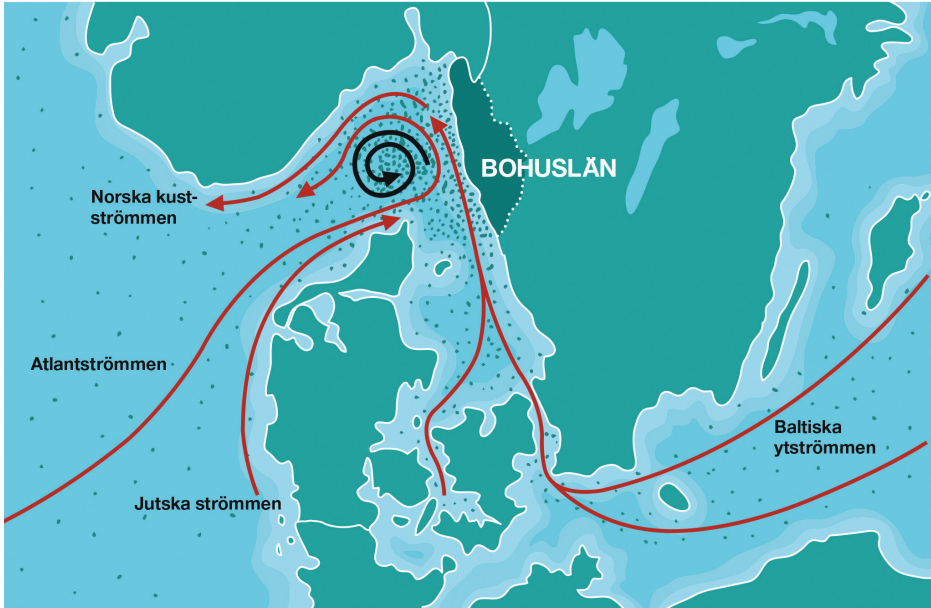
Plåster och tejp

Flaskor och burkar

När Håll Sverige Rent avslutade sin kampanj "Håll Fjällvärlden Ren" 2016 hittades en hel del skräp.

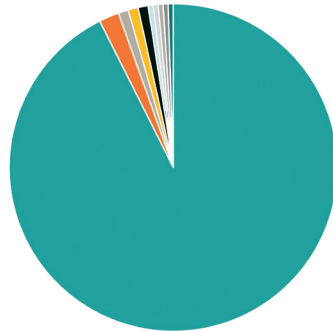
Den Jutska strömmen för med sig skräp som hamnar på Bohuskusten. Illustration: Johnny Dyrander.

SKRÄPET I HAVET

Den marina nedskräpningen är ett stort problem. Längs Bohuskusten är problemet med skräp i havet högst påtagligt – här landar runt 8000 kubikmeter skräp varje år. Det är enorma mängder skräp som landar på kusten. Enligt de mätningar som görs på Bohuskusten är antal skräp per 100 meter hela 5745! Det beror på en virvel i Skagerack, den Jutska strömmen, som för med sig skräp utifrån i havet.

Den absolut vanligaste skräpfraktionen på Bohuskusten är plast. Hela 94 procent av skräpet längs Bohuskusten är plast. På Bohuskusten används en annan metod att mäta skräp än den som Håll Sverige Rent använder, se www.ospar.com.

Skräpmätning på Bohuskusten

● Plast: 94%	● Papper och kartong: < 1%
● Sanitetsskräp: 2%	● Glas: < 1%
● Gummi: 1%	● Metall: < 1%
● Parrafin eller vaxbitar: 1%	● Tyg: < 1%
● Trä: 1%	● Medicinskt avfall: < 1%

Figur 9 - Plasten dominerar, 94 procent av det skräp som hittats på stränder är tillverkat av plast.

FAKTA OM SKRÄP

Var kommer skräpet ifrån? En del skräp genereras av fiskeindustrin och andra fartyg, men det mesta kommer från landbaserade källor. Dessa potentiella källor är allt från nedskräpning på land och längs kusten till bräddning av reningsverk, deponier och kustnära industrier. Illustration: TT Nyhetsbyrån Infografik.

Som vanligt dominerar skräp av plast i Håll Sverige Rents skräpmätningar på stränder. Föremål eller fragment av plast och polystyren utgör hela 82 procent av det totala antalet skräp. Förutom oidentifierbara plastskräp är konsumentrelaterade föremål vanliga skräp på stränder i Håll Sverige Rents mätningar. Att konsumentrelaterade föremål hamnar på stränder med få besökare indikerar att skräpet i havet från början kommer från land.

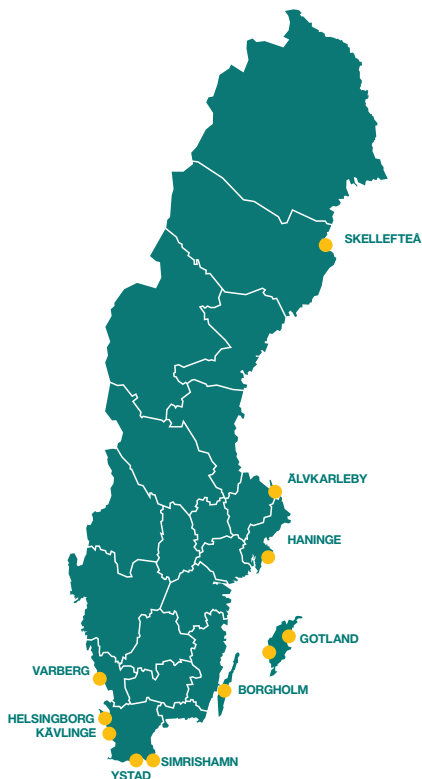
Håll Sverige Rent mäter skräp på 10 stränder från Göteborg till Haparanda (Kattegatt, Öresund och Östersjön) på uppdrag av Havs- och

vattenmyndigheten sedan 2012. Mätningarna görs tre gånger per år: vår, sommar och höst.

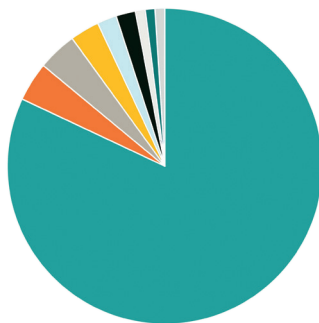
För 2016 har Håll Sverige Rent valt att endast redovisa resultatet från sex stränder där merparten av skräpet bedöms komma från havet. Syftet är att presentera skräpsituationen i havet genom mängden strandskräp. De övriga fyra stränderna har många besökare, framför allt sommartid. Skräpet kommer då i första hand från dessa personer. Det berättar mer om nedskräpningen på land och hur mycket skräp på stranden som potentiellt kan bli skräp i havet.

Stränder där skräp som mäts

Stränder där Håll Sverige Rent mäter skräp på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten.

Strandmätning 2016
– utan fimpar och snus

Figur 10 - Mätningar av skräp på sex stränder, Kattegatt-Öresund-Östersjön. Fraktioner av skräpmaterial under år 2016. Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten.

Detta ses också med årstidsvariationerna. På stränder där skräpet till största delen kommer från havet brukar vanligtvis mängden skräp vara som störst vid vårens mätning. Vinterstormar gör att mycket skräp når stranden och ackumulerar. På stränder med många besökare sommartid är det förstås naturligt att mängden skräp är högst under den perioden.

Den största skillnaden i vilka föremål som

hittas när stränder med många besökare exkluderas är att fimpar och snus inte finns med på tio-i-topplistan. Antalet fimpar och snus brukar annars vara mycket dominerande och ibland till och med fler än antalet plastfragment. Snus i det här fallet är portionssnus där påsen som snuset ligger i bryts ner relativt fort vilket gör att snusen snabbt löses upp om den hamnar i vattnet. Likaså hittar vi färre fimpar på dessa stränder.

Topplista över vanligaste skräpet på stränder

- 1 Oidentifierbara plastfragment
- 2 Plast: Rep
- 3 Oidentifierbara polystyrenbitar
- 4 Plastpåsar
- 5 Plast: Godis- och glasspapper samt snabbmatsförpackningar
- 6 Behandlat trä
- 7 Polystyren isolering och förpackningar
- 8 Plexiglasfragment
- 9 Kartonger och kartongfragment
- 10 Textil: Rep och band

Tio-i-topplistan för mätningar på sex stränder 2016 där skräpet antas komma från havet. Det är skillnad på skräpkategorierna beroende på om stranden har många besökare sommartid eller inte. Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Illustration: Johnny Dyrander.

En nyhet på tio-i-topplistan är att fragment av polystyren är med vilket inte har hänt tidigare.

Trots att resultaten ska visa skräp i havet hittas många föremål som är konsumentrelaterade.

Plastpåsar står högt upp på listan liksom godis- och glasspapper samt snabbmatsförpackningar av plast (tio-i-topplistan). Dock finns inte andra typiskt konsumentrelaterade skräp med på listan för skräpföremål på stränder där skräp från havet dominerar. Det handlar om

kapsyler och flasklock i plast, plastbestick och sugrör, glasspinnar och träbestick samt kapsyler, lock och burkringar i metall; skräpföremål som är vanligt förekommande på stränder med många besökare.

Rep och behandlat trä förekommer inte på tio-i-topplistan om alla typer av stränder tas med i beräkningarna. Att plexiglasfragment är med på listan 2016 beror på att en stor mängd sådana bitar hittades på en strand vid ett tillfälle.

Källor till skräp

69%
enskilda
konsumenter

28%
industri

3%
okänt

Foto: shutterstock.com / alacst, shutterstock.com / nostalofe, shutterstock.com / Latte Art.

Under 2016 gjordes en plockanalys av skräp från tre stränder på väst- och sydkusten. Den vanligaste källan till skräpet i analysen kom från enskilda konsumenter och bestod av förpackningar med kort användningstid, typ engångsförpackningar. Plast är det vanligaste materialet i analysen.

Håll Sverige Rent genomför strandstädningsaktiviteter varje vår tillsammans med allmänheten, och brukar då göra en plockanalys av en del av det skräp som samlas in. Under 2016 analyserades skräp från tre stränder på väst- och sydkusten: Strömstad, Lysekil och Simrishamn.

Även denna undersökning visade att enskilda konsumenter (69 procent) står för den största källan till skräp. Förpackningar dominerar och de flesta av föremålen har kort användningstid, typ engångsförpackningar. Resultaten skilde sig inte nämnvärt från en liknande plockanalys som genomfördes 2014.

Foto: shutterstock.com / majeczka.

Plastbärkassar (plastpåsar) är ytterligare en konsumentrelaterad produkt som är mycket aktuell just nu och som har diskuterats mycket under det senaste året (se sida 40). Och det är många som hävdar att plastpåsar inte är ett nedskräpningsproblem eftersom kassen från matvaruaffären ofta används till soppåse och därmed energiåtervinns.

Våra mätningar visar att plastpåsen ligger på fjärde plats i tio-i-topplistan och utgör fem procent av det totala antalet föremål.

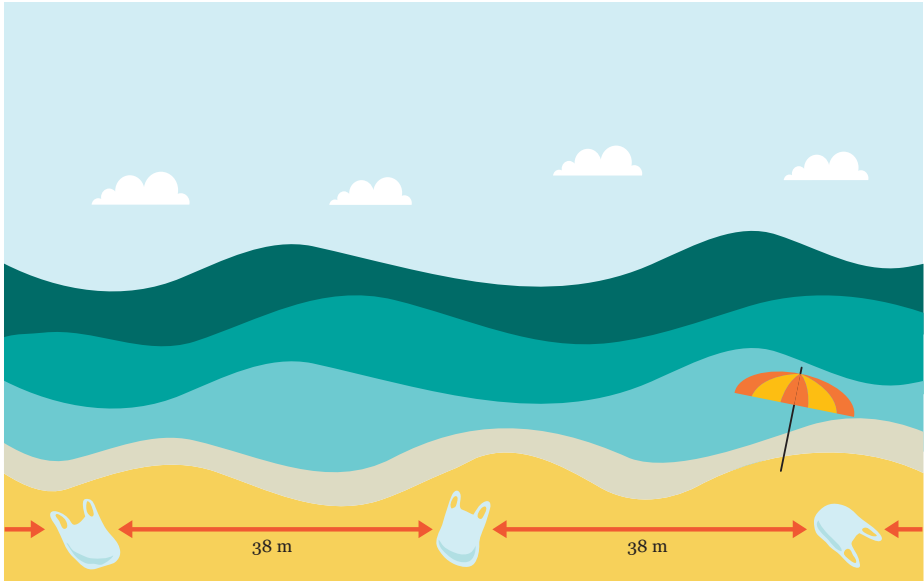
Om man vandrar på en genomsnittlig strand (2016) kommer man att stöta på en plastpåse var 38:e meter.

På en av stränderna hittades åtta plastpåsar på 100 meter (eller ungefär en plastpåse var tolfte meter).

Med resultatet från Håll Sverige Rents och andras mätningar av skräp på svenska stränder är det kanske inte så konstigt att folk tycker att skräp i havet är ett problem.

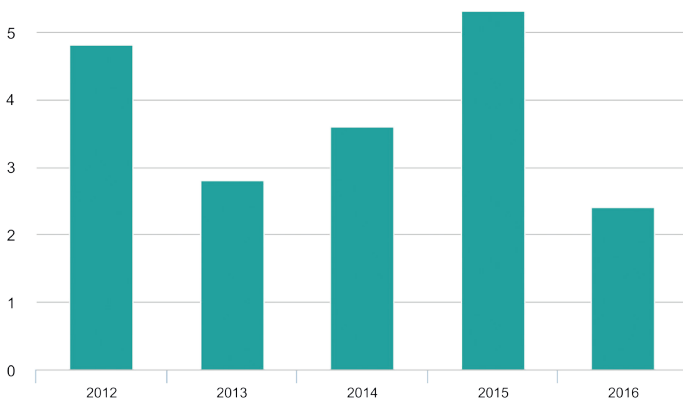

FAKTA OM SKRÄP

*En vanlig kategori av skräp som hittas på stränderna är plastpåsar.
Om du vandrar på en genomsnittlig strand kommer du att stöta på en plastpåse var 38:e meter.
Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. Illustration: Johnny Dyrander.*

Antal plastpåsar på stränder

*Figur 11 - Mätningar av antal plastpåsar på stränder Kattegatt-Öresund-Östersjön.
Medelvärde antal påsar per 100 m under åren 2012-2016. Håll Sverige Rent på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten.*

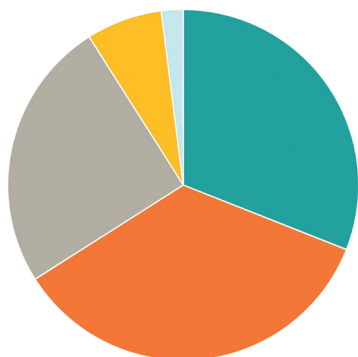

Vad tycker folk om skräpet i havet?
Det är många som bor längs väst- och skånekusten som tycker att marin nedskräpning är ett problem. Två av tre tycker att nedskräpningen av stränderna är ett problem, medan tre av fyra tycker att skräp i havet är ett problem.²²

Det är inte så stor skillnad mellan var någonstans mellan Simrishamn och Strömstad man bor, men längre norrut längs västkusten upplevs problemet som något större.

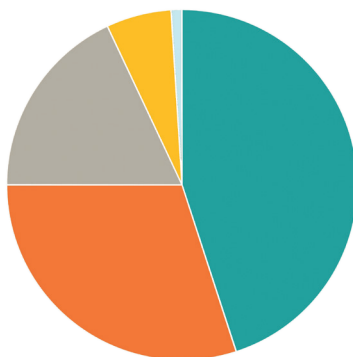
I vilken grad upplever du att skräp längs stränderna är ett problem?

- 5. Mycket stort problem: 31%
- 4: 35%
- 3: 25%
- 2: 7%
- 1. Inte något problem alls: 2%

Figur 12 - Resultat av undersökning, Sifo 2016.

I vilken grad upplever du att skräp i havet är ett problem?

- 5. Mycket stort problem: 45%
- 4: 30%
- 3: 18%
- 2: 6%
- 1. Inte något problem alls: 1%

Figur 13 - Resultat av undersökning, Sifo 2016.

ANSVAR FÖR NEDSKRÄPNINGEN

Foto: shutterstock.com / SibuanBuchmann.

I första hand är det individen som ansvarar för att inte skräpa ner. All nedskräpning i Sverige är förbjuden. Den centrala aktören för renhållning och förebyggande arbete mot nedskräpning i Sverige är kommunerna.

LAGSTIFTNING KRING NEDSKRÄPNING PÅ LAND

I 15 kapitlet miljöbalken (MB) finns bestämmelser om avfall. Av 15 kapitlet 30 § MB framgår att ingen får skräpa ner utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till. Bestämmelsen innebär ett allmänt förbud mot nedskräpning. Den riktar sig

mot alla, även markägare, och omfattar alla områden som allmänheten har tillträde till eller insyn till. Med skräp avses både mindre föremål som t.ex. glas, papper, engångsgrillar, fimpar och större föremål som t.ex. byggavfall, möbler, bilar, hemelektronik.

Avfallsinnehavarens ansvar

I 15 kapitlet 5 a § MB finns bestämmelsen om avfallsinnehavarens ansvar. Av bestämmelsen framgår att den som innehar avfall ska se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt.

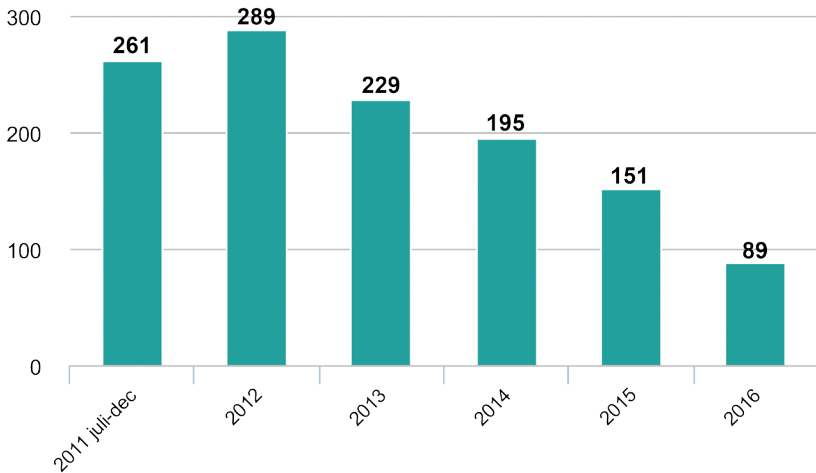

Straffbestämmelser

I 29 kapitlet MB finns straffbestämmelser. I 7 § finns en bestämmelse om ansvar för nedskräpning. Av bestämmelsen framgår att den som med uppsåt eller av oaktsamhet skräpar ner utomhus på en plats som allmänheten har tillträde eller insyn till kan dömas för nedskräpning (ej nedskräpningsförseelse – se nedan). Straffet för nedskräpning är böter eller fängelse i högst ett år. Exempel på sådan nedskräpning, ("nedskräpning av normalgraden"), kan vara byggavfall, möbler, bilar, bildelar och däck, hemelektronik och sopsäckar med olika typer av skräp.²³ Se sida 23 om statistik kring nedskräpning av normalgraden.

I 7 a § i samma kapitel finns en bestämmelse om ansvar för nedskräpningsförseelse, där mindre allvarlig nedskräpning straffbeläggs. Straffet för nedskräpningsförseelse är penningböter, som polisen kan utfärda på plats. Exempel på nedskräpningsförseelse är bortslängda snabbmatsförpackningar, ölburkar, engångsgrillar och bruksföremål på marken vid en återvinningsstation.

Nedskräpningsförseelser som är ringa omfattas av nedskräpningsförbudet, men ska inte medföra straffansvar. Med ringa avses bagatellartade situationer som att man slänger t.ex. en enstaka cigarettfimp eller ett tuggummi. Det är alltså förbjudet men inte straffbart att

Antal skräpböter 2011-2016

Figur 14 - Totalt antal skräpböter 2011-2016, Rikspolisstyrelsen.

slänga t.ex. enstaka cigarettfimpar. Vid bedömning av om nedskräpningen är ringa ska även hänsyn tas till hur känslig miljön är där nedskräpningen sker. Att en handling varit en del av en allvarlig kollektiv nedskräpning är också en omständighet som ska beaktas, när det gäller om gärningen ska bedömas som ringa eller inte.²⁴

Statistik kring boten

I juli 2011 fick polisen möjlighet att skriva ut böter för nedskräpning, då den nya lagstiftningen kring nedskräpningsförseelse trädde i kraft. Men boten används sällan, och trenden visar att allt färre blir bötfällda för nedskräpning. Det första halvåret skrevs 261 böter ut, och året därpå (2012) skrevs

289 böter ut i hela landet. Förra året (2016) skrevs 89 böter ut.

LAGSTIFTNING KRING MARIN NEDSKRÄPNING

Det finns nationell och internationell lagstiftning som förbjuder att till exempel plast och annat fast avfall slängs i våra hav. Fast avfall får inte släppas ut från fartyg. Det gäller för alla fartyg inom Sveriges sjöterritorium och ekonomiska zon samt från svenskt fartyg oavsett var de befinner sig. I EU utgör marint skräp en av elva så kallade deskriptorer, vilka ska användas för att bedöma om och när havsmiljön uppnår god miljöstatus. Direktivet är införlivat i svensk lagstiftning i havsmiljöförordningen (2010:1341).

I Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, sägs att god miljöstatus kännetecknas av att mängden avfall, inklusive dess nedbrytningsprodukter, inte förorsakar skada på havsmiljön och att avfall som påverkar eller kan antas påverka marina organismer negativt ska minska.

Havs- och vattenmyndigheten har till detta tagit fram ett åtgärdsprogram, som innehåller fem faktablad om åtgärder mot marint skräp. Kommunens ansvar enligt 4 § gaturenhållningslagen (se nedan) gäller även för marint skräp på stränder.

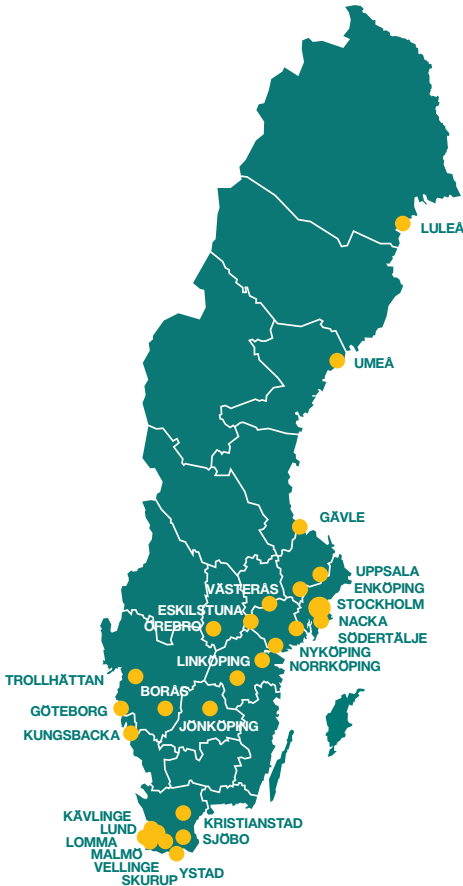
KOMMUNEN – DEN CENTRALA AKTÖREN

Trots att det är förbjudet att skräpa ner hamnar ändå en hel del skräp på fel ställe. Kommunen har under vissa förutsättningar ett ansvar för att städa gator, torg och andra allmänna platser inom detaljplanelagt område.

Kommunen kan också bli ansvarig att återställa andra platser utomhus där allmänheten får färdas fritt. Under vissa förutsättningar kan fastighetsägaren bli ansvarig för att åtgärda nedskräpning, främst när det handlar om kvartersmark och gångbanor inom detaljplanelagt område. Ansvaret finns reglerat i lagen (1998:814) med särskilda bestämmelser om gaturenhållning och skyltning.

Kommuner som har mätt skräp i stadsmiljö, parker eller öppna ytor

En del kommuner arbetar förebyggande mot nedskräpning, bland annat genom att mäta skräpet och genom att arrangera skräpplockardagar eller liknande. 2016 var det 20 kommuner som mätte skräp.

Det är dock få kommuner som har koll på vad nedskräpningen egentligen kostar. Enligt en enkät som Håll Sverige Rent genomförde 2016 upp gav

endast 15 procent av kommunerna att de har aktuella beräkningar av vad nedskräpningen kostar.²⁵ Det är inte heller speciellt vanligt att kommuner sätter upp mål och åtgärder för att minska nedskräpningen.

Enligt Håll Sverige Rents enkät var det cirka 39 procent av kommunerna som satt upp både mål och åtgärder, och i många fall handlar åtgärderna om mer städning och fler papperskorgar, mer sällan om förebyggande åtgärder.

De flesta kommuner i Sverige är anslutna till Håll Sverige Rents skräpplockardagar, förra året var 274 kommuner med och hjälpte till med att distribuera material som säckar och påsar till deltagarna i kampanjen, samt att många tar hand om skräpet efteråt.

En nyhet för i år är att kommunerna ska sätta upp mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning. Detta enligt de reviderade föreskrifterna för kommunal avfallsplanering, som träder i kraft den 1 maj 2017.²⁶ Den kommunala avfallsplanen utgör tillsammans med kommunens lokala föreskrifter om avfallshantering renhållningsordningen för kommunen.

I Naturvårdsverkets nationella avfallsplan från 2012 är ett av de fem prioriterade områdena hushållens avfall, ett område som inkluderar nedskräpning. Målet i planen är att nedskräpningen ska minska i städer, i naturområden och längs kusterna.

INTERNATIONELL UTBLICK

Foto: shutterstock.com / Christoph Lischetzki.

PLASTINITIATIV

Att plastskräpet fyller våra hav är en angelägen fråga på den internationella agendan, och Sverige har tillsammans med Fiji initierat en stor FN-konferens om havet i juni 2017, där den marina nedskräpning är en av de topprioriterade frågorna. Konferensen syftar till att stödja arbetet för att rädda världshaven och för att bidra till att uppnå mål 14 i FN:s Agenda 2030, även kallad de globala målen.

EU beslutade år 2015 att alla medlemsstaterna ska minska förbrukningen av tunna plastbärkassar. Många andra länder runtom i världen har också fattat sådana beslut, och en

hel del har infört förbud eller avgifter för plastbärkassar. Frankrike är ett land som gått lite längre, och ska även införa förbud mot bland annat engångsbestick i plast.

Att plasten är högaktuell inom EU märks också i den plaststrategi som håller på att tas fram som en del av arbetet med en cirkulär ekonomi. Strategin fokuserar på tre olika perspektiv. Det är dels problematiken att produktionen av plast är baserad på fossila bränslen, och att det är viktigt att alternativ till detta tas fram. Dels är det de låga återvinnings- och återbrukssiffrorna för plast: i EU återvinnas enbart 30 procent av all plast.

Foto: shutterstock.com / magnusdeepblow.

Till slut är det fokus på det stora läckaget av plast till miljön; alltså nedskräpningen. EU pekar i strategin på de negativa effekterna på djur och natur, men också på det saknas ett tydligt och hållbart regelverk för bionedbrytbar plast vilket kan förvärra nedskräpningen eftersom konsumenterna kan vilseledas att tro att plasten bryts ner om den hamnar i naturen, när den i själva verket inte gör det.

Den tredje delen som EU lyfter fram i strategin är just konsumentens låga medvetenhet om problemet. Det finns idag få incitament för konsumenten att återvinna plasten, och det är viktigt att ändra på det.²⁷

SKRÄP IN I AVFALLSDIREKTIVET

För första gången föreslås att en rad åtgärder mot nedskräpning ska skrivas in i EU:s avfallsdirektiv. Arbetet med det reviderade direktivet har pågått några år, och under våren 2016 förstärkte EU-parlamentet de skrivningar kring nedskräpning som EU-kommissionen lagt fram. Bland annat föreslås att producenterna ska bekosta informations- och förebyggandekampanjer mot nedskräpning.

Ett annat förslag är att medlemsstaterna ska identifiera vilka produkter som är den största källan till nedskräpning i miljön och vidta åtgärder för att minska dessa.²⁸

Foto: shutterstock.com / ARIMAG.

KONSUMENTERNAS BETEENDE MÅSTE ÄNDRAS

Förbrukningen av plastbärkassar ska minska i hela EU, och i slutet på 2016 kom en förordning från den svenska regeringen med nya bestämmelser. Det är producenterna som har ansvaret för att användningen av plastbärkassarna minskar.

De åtgärder som regeringen föreslår är att producenterna ska informera konsumenterna om plastbärkassars miljöpåverkan, om fördelarna med att minska förbrukningen av plastbärkassar samt om hur konsumenten kan göra istället.

Producenterna ska också rapportera till Naturvårdsverket hur många plastbärkassar som är avsedda för den

svenska marknaden. Bärkassar avsedda för varaktigt bruk är undantagna i förordningen om plastbärkassar. Med ”avsedda för varaktigt bruk” bedömer Naturvårdsverket att det är bärkassar som har ett syfte att återanvändas flertalet gånger. Tunna bärkassar som behövs av hygienskäl eller som används som primära förpackningar av livsmedel som säljs i lösvikt omfattas inte av förordningen. Syftet med de nya reglerna är att minska förbrukningen av plastbärkassar.

Det är inte meningen att plastbärkassarna ska ersättas av en annan typ av liknande bärkasse, eftersom det inte kommer att leda till ett effektivt resursutnyttjande. Det är konsumenternas beteende som måste ändras.

KÄLLOR

- 1.) Jambeck et al 2015, Plastic waste inputs from land into the ocean, Science, Vol.347, No.6223, pp.768-771, UNEP, cleanseas.org, Wilcox et al 2015
- 2.) Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB 2016
- 3.) Ellen McArthur Foundation 2016
- 4.) Eunomia, Plastics in the Marine Environment, 2016
- 5.) UNEP, cleanseas.org, Eunomia 2016
- 6.) Eunomia, Plastics in the Marine Environment, 2016
- 7.) Roland Essel et al. 2015, Sources of microplastics relevant to marine protection in Germany
- 8.) Kerstin Magnusson et al, 2016, Swedish sources and pathways for microplastics for the marine environment - a review of existing data, No.C 183, Revised 2017-03-21, IVL Swedish Environmental Research Institute.
- 9.) Anna Kärrman, Christine Schönlau, Magnus Engwall (2016). Exposure and Effects of Microplastics on Wildlife. A review of existing data. Report Swedish Environmental Protection Agency, p. 39.
- 10.) Plug the marine litter tap, A pilot study on potential marine litter sources in urban areas, Håll Sverige Rent med stöd av Nordiska ministerrådet, TemaNord 2017:501
- 11.) Sifo, webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, 1. Upplever du att nedskräpningen är ett problem?
- 12.) Sifo, webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, (Flera alternativ kan markeras) 2. Var tycker du att det är skräpigt?
- 13.) Sifo ,webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, 3. Vad tycker du, de senaste åren har nedskräpningen...
- 14.) Sifo, webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, 4. Händer det att du skräpar ned? (Här avses även mindre skräpföremål som fimpar, snus, tuggummi, fruktresten och liknande.)
- 15.) Sifo, webbundersökning 2-9 mars 2017. 5. Vad är orsaken till att det händer att du skräpar ner? (Flera alternativ kan markeras)

Fortsättning Källor

- 16.) Tuggummin särredovisas i Håll Sverige Rents och Statistiska centralbyråns mätningar på grund av att det kan vara svårt att avgöra om det är en fläck efter ett tuggummi eller ett riktigt tuggummi.
- 17.) Sifo, webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, (Flera alternativ kan markeras) 2. Var tycker du att det är skräpigt?
- 18.) Siffran baseras på resultat från HSR:s skräpmätningar som är framtagna tillsammans med SCB och gäller för perioden 13 juni- 19 juni 2016. Resultatet har en osäkerhet om 10-20% vilket innebär att antalet kan variera mellan 20 000-30 000.
- 19.) Olika skräpmätningmetoder används i de olika områdestyperna.
- 20.) Sifo, webbundersökning med 1000 personer 2-9 mars 2017, (Flera alternativ kan markeras) 2. Var tycker du att det är skräpigt?
- 21.) Sifo, Unga och allemansrätten, 2016, webbundersökning, totalt 1000 respondenter mellan 16-25 år.
- 22.) Sifo, Marint skräp på syd- och västkusten, webbundersökning med 1000 personer, Boende i kustkommuner på syd- och västkusten (Strömstad till Simrishamn) 16 år eller äldre. 27 januari-8 februari 2017.
- 23.) Se prop. 2010/11:125 s. 42.
- 24.) Se prop. 2010/11:125 s . 42 f.
- 25.) Enkäten skickades ut till samtliga kommuner i Sverige, och besvarades av 158 kommuner. Det motsvarar en svarsfrekvens på 54%.
- 26.) Naturvårdsverkets föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall, NFS 2017:2
- 27.) Strategy on Plastics in a Circular Economy, Roadmap 26/01/2107)
- 28.) Europaparlamentets ändringar antagna den 14 mars 2017 av direktiv 2008/98 EG om avfall.

TACK TILL VÅRA PARTNERS 2016

Och alla andra som stöttar vår verksamhet.

I Skräpprapporten 2017 har Håll Sverige Rent samlat statistik och fakta kring nedskräpning på land och till havs. Syftet är att berätta om nedskräpningens omfattning, effekter och var skräpet kommer ifrån. Rapporten handlar till stor del om det aktuella problemet med plastskräpet i våra hav.

www.hallsverigerent.se